

Nemkommutatív Iwasawa-elmélet:
Akashi sorok és Euler karakterisztika
Egyéni kutatómunka II

Pálffy Patrik
Témavezető: Zábrádi Gergely

2025 Tavasz

1. fejezet

Bevezetés

A dolgozat bevezetést nyújt a csoporthomológiába és a K-elméletbe, majd definiáljuk az Akashi-sorokat is, amelyek az Euler karakterisztikához hasonlóan hasznos eszköznek bizonyultak.

Definiáljuk fogjuk a homológia csoportokat, Tor és Ext funktorokat, a csoporthomológia csoportokat és a K_0 és K_1 funktorokat a gyűrűkből az Abel csoportok kategóriájába.

Legyen G egy kompakt p -adikus Lie csoport, aminek nincs p -ad rendű eleme és létezik egy zárt normálosztója H úgy, hogy $\Gamma = G/H \simeq \mathbb{Z}_p$. Definiálni fogjuk az S^* Ore halmazt, amely a kommutatív algebrából ismert lokalizálást általánosítja nemkommutatív esetre. Az előző félévben megismert Iwasawa algebrát $\Lambda(G) = Z[[G]]$ -vel fogjuk jelölni és legyen $M(p)$ az M $\Lambda(G)$ -modulus véges rendű elemeiből képzett részmodulus. A fókuszunkban a $\mathfrak{M}_G(H)$ a végesen generált S^* torzió $\Lambda(G)$ -modulusok kategóriája áll.

Végezetül megszeretnénk érteni az $\mathfrak{M}_G(H)$ beli modulusok karakterisztikus elemeit $K_1(\Lambda(G)_{S^*})$ -ben, ehhez fogjuk használni az Akashi sorokat, amely az alábbi csoporthomomorfizmus

$$Ak : K_0(\mathfrak{M}_H(G)) \rightarrow \mathcal{Q}(\Gamma)^\times / \Lambda(\Gamma)^\times$$

$$Ak(M) = \prod_{0 \leq i} f_{i,M}^{(-1)^i},$$

ahol $f_{i,M}$ a $H_i(H, M)$ csoport, mint $\Lambda(\Gamma)$ -modulus karakterisztikus hatványsorai.

2. fejezet

Csoporthomológia

2.1. Homológia[2]

A homológia elmélete topológiából származik. Topologikus értelemben többféleképpen is definiálható egy sokaságon.

2.1.1. Definíció. Legyen $C = (C_n, \partial_n)$ lánckomplexus, ahol minden $n \in \mathbb{Z}$ -re C_n -ben félegzakt. $(\partial_{n-1}\partial_n = 0)$ Ekkor a $H_n(C) = \text{Ker}(\partial_n)/\text{Im}(\partial_{n+1})$ csoportot a C lánckomplexus n -edik homológia-csoportjának nevezzük.

2.1.2. Definíció. (szimpliciális komplexus) Legyen $V = \{v_0, \dots, v_N\}$ csúcsok véges halmaza és $\Lambda \subset \mathcal{P}(V)$ olyan részhalmaza a hatványhalmaznak, hogy ha $A \in \Lambda$ akkor $\forall B \subset A, B \in \Lambda$.

2.1.3. Definíció. A n -láncai, a Λ n -lapjai által generált szabad Abel-csoport

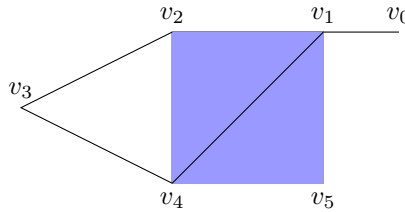
$$C_n(\Lambda) := \left\{ \sum_{f \in \Lambda_n} n_f f : n_f \in \mathbb{Z} \right\}.$$

A határleképzést az n -lapokon definiáljuk $\partial_n : C_n(\Lambda) \rightarrow C_{n-1}(\Lambda)$, ha $A \in \Lambda_n$ akkor $A := [v_0, \dots, v_n]$ -ra

$$\partial_n(A) = \partial_n([v_0, \dots, v_n]) := \sum_{i=0}^n (-1)^i [v_0, \dots, \hat{v}_i, \dots, v_n]$$

ahol $\hat{v}_i$ azt jelöli, hogy az i -iket kihagyjuk és az indexeket növekvő sorrend szerint átindexeljük.

Nézzünk erre egy példát:

A V halmaz 6 elemből áll és $\Lambda = V \cup \{\{v_0, v_1\}, \{v_1, v_2\}, \{v_2, v_3\}, \{v_3, v_4\}, \{v_4, v_5\}, \{v_5, v_0\}, \{v_0, v_4\}, \{v_4, v_1\}, \{v_1, v_5\}\} \cup \{\{v_1, v_2, v_4\}, \{v_1, v_4, v_5\}\}$. Ekkor $C_2(\Lambda) = \mathbb{Z}^2$, $C_1(\Lambda) = \mathbb{Z}^8$, $C_0(\Lambda) = \mathbb{Z}^6$. Nézzhetjük a következő lánckomplexust:

$$\dots \rightarrow 0 \xrightarrow{\partial_3} \mathbb{Z}^2 \xrightarrow{\partial_2} \mathbb{Z}^8 \xrightarrow{\partial_1} \mathbb{Z}^6 \xrightarrow{\partial_0} 0 \rightarrow \dots$$

Vegyük észre, hogy a 0-nál kisebb és 2-nál nagyobb homológia-csoportok izomorfak a 0 csoporttal. Továbbá $H_2(C) = \text{Ker } \partial_2$, mivel $C_3 = 0$, viszont $\text{Ker } \partial_2$ is 0, mivel $\partial_2([v_1, v_2, v_4]) = [v_2, v_4] - [v_1, v_4] + [v_1, v_2]$ és $\partial_2([v_1, v_2, v_5]) = [v_2, v_5] - [v_1, v_5] + [v_1, v_2]$ közül egyik sem nulla és lineárisan függetlenek. Tudjuk, hogy $\dim \text{Ker } \partial_i + \dim \text{Im } \partial_i = \dim C_i$, ezért $\text{Im } \partial_2 = \mathbb{Z}^2$. $\text{Ker } \partial_1$ -ben olyan lineáris kombinációi vannak az éleknek, amik kört alkotnak. Könnyű, de hosszas számítással leellenőrizhető, hogy csak 3 darab lineárisan független kör létezik a komplexusunkban, ezért $H_1 = \mathbb{Z}$ és $H_0 = \mathbb{Z}$, mivel $\mathbb{Z}^6/\mathbb{Z}^5 = \mathbb{Z}$.

2.1.4. Megjegyzés. Intuitívan a homológia-csoportok megszámlálják az n dimenziós lyukakat a szimpliális komplexusunkban. Belátható az is, hogy $H_0(\Lambda)$ pontosan az összefüggő komponensek számával egyezik meg.

2.2. Ext és Tor[4]

2.2.1. Definíció. (Projektív feloldás) Legyen M R -mod. M projektív feloldásának nevezzük egy $\mathcal{P} = \dots \rightarrow P_2 \rightarrow P_1 \rightarrow P_0 \rightarrow M \rightarrow 0$ egzakt sorozatot, ahol P_i projektív R -mod minden $i \geq 0$ esetén.

2.2.2. Definíció. Legyen $\mathcal{P}$ az M modulus projektív feloldása és N egy R -modulus, ekkor

$$\text{Hom}(\mathcal{P}, N) := 0 \rightarrow \text{Hom}(P_0, N) \xrightarrow{\partial_0} \text{Hom}(P_1, N) \xrightarrow{\partial_1} \text{Hom}(P_2, N) \rightarrow \dots$$

2.2.3. Megjegyzés. Példa: $0 \rightarrow \mathbb{Z} \xrightarrow{2} \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}/2\mathbb{Z} \rightarrow 0$

Nézzük $\mathbb{Z}/n\mathbb{Z}$, mint egy $\mathbb{Z}/m\mathbb{Z}$ modulus, feltéve, hogy $n|m$. Ekkor a projektív feloldás

$$\dots \rightarrow \mathbb{Z}/m\mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}/m\mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}/m\mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}/m\mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}/n\mathbb{Z} \rightarrow 0.$$

az utolsó nem nulla leképezés $x \mapsto x \bmod n$, előtte $x \mapsto nx$ ez előtti pedig $x \mapsto \frac{m}{n}x$, majd felváltakozva vesszük őket.

2.2.4. Definíció. Két R -modulus esetén M, N -re definiálhatjuk az Ext-jüket $\text{Ext}_R^n(M, N) := H_n(\text{Hom}(\mathcal{P}, N))$.

2.2.5. Megjegyzés. $\text{Ext}_R^0(M, N) \simeq \text{Hom}_R(M, N)$

2.2.6. Tétel. Legeyn $0 \rightarrow A \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow 0$ R -modulusok rövid egzakt sorozata és M R -modulus. Ekkor léteznek hosszú egzakt sorozatok:

$$0 \rightarrow \text{Ext}_R^0(M, A) \rightarrow \text{Ext}_R^0(M, B) \rightarrow \text{Ext}_R^0(M, C) \rightarrow \text{Ext}_R^1(M, A) \rightarrow \text{Ext}_R^1(M, B) \rightarrow \text{Ext}_R^1(M, C) \rightarrow \dots$$

$$0 \rightarrow \text{Ext}_R^0(C, M) \rightarrow \text{Ext}_R^0(B, M) \rightarrow \text{Ext}_R^0(A, M) \rightarrow \text{Ext}_R^1(C, M) \rightarrow \text{Ext}_R^1(B, M) \rightarrow \text{Ext}_R^1(A, M) \rightarrow \dots$$

2.2.7. Megjegyzés. Tudunk adni egy ekvivalens jellemzést a projektív és injektív modulusokra. Azt mondjuk, hogy P R -modulus projektív, ha minden M R -modulusra $\text{Ext}_R^n(P, M) = 0$. Hasonlóan I R -modulus injektív, ha minden M R -modulusra $\text{Ext}_R^n(M, I) = 0$. $\forall n \geq 1$

2.2.8. Definíció. Legyen M bal R -modulus, N jobb R -modulus és $\mathcal{P} \rightarrow N$ projektív feloldás, ekkor

$$\mathcal{P} \otimes_R M := \dots \rightarrow P_2 \otimes_R M \xrightarrow{\partial_1} P_1 \otimes_R M \xrightarrow{\partial_0} 0.$$

2.2.9. Definíció. Legyen M bal, N jobb R -modulus, akkor $\text{Tor}_n^R(N, M) := H_n(\mathcal{P} \otimes_R M)$.

2.2.10. Megjegyzés. $\text{Tor}_0^R(N, M) \simeq N \otimes_R M$.

2.2.11. Megjegyzés. Ha M vagy N lapos (a modulussal való tenzorszorzat egzakt funktor), akkor $\text{Tor}_n^R(M, N) = 0$ minden $n \geq 1$ esetén.

2.3. Csoorthomológia[3]

2.3.1. Definíció. (G -modulusok) Legyen G egy csoport és M egy Abel csoport. Ekkor az (M, G) párt G -modulusnak nevezzük, ha létezik egy

$$(g, m) \mapsto gm : G \times M \rightarrow M$$

leképezés, hogy minden $g, g' \in G, m, m' \in M$ -re

- $g(m + m') = gm + gm'$;
- $(gg')(m) = g(g'm)$;
- $1m = m$.

2.3.2. Megjegyzés. A csoportalgebra $\mathbb{Z}G$ egy szabad Abel csoport, aminek a bázisát G elemei alkotják, és a szorzást G hatása. Ekkor az elemei a végesen $\mathbb{Z}$ -lineáris kombinációi G elemeinek

$$\sum_i n_i g_i, \quad n_i \in \mathbb{Z}, \quad g_i \in G,$$

és a szorzás

$$\left(\sum_i n_i g_i \right) \left(\sum_j n'_j g'_j \right) = \sum_{i,j} n_i n'_j (g_i g'_j).$$

Így egy M G -modulus kiterjeszthető egy $\mathbb{Z}G$ -modulussá és egy G -modulus homomorfizmus akkor homomorfizmus, ha $\mathbb{Z}G$ -modulus homomorfizmus is. Ezzel megegyeztetethetjük a G -modulus kategóriát a $\mathbb{Z}G$ -modulus kategóriával.

2.3.3. Definíció. Legyen G egy csoport és M bal $\mathbb{Z}G$ -modulus. Ekkor M -nek az n -edik kohomológiacsoportha $H^n(G, M) = \text{Ext}_{\mathbb{Z}G}^n(\mathbb{Z}, M)$.

2.3.4. Definíció. Legyen G egy csoport és M bal $\mathbb{Z}G$ -modulus. Ekkor M -nek az n -edik homológiacsoportha $H_n(G, M) = \text{Tor}_{\mathbb{Z}G}^n(M, \mathbb{Z})$.

2.3.5. Megjegyzés. $\mathbb{Z}$ -nek létezik $\mathbb{Z}G$ feletti projektív feloldása minden csoportra.

2.3.6. Megjegyzés. Számunkra $\mathbb{Z}_p$ feletti csoportkohomológia kell, viszont ezt megtehetjük, mivel $\mathbb{Z}_p G$ is egy G -modulus.

2.3.7. Megjegyzés. Definiálhatjuk a $\varphi : G \rightarrow M$ kereszt homomorfizmust, amire teljesül, hogy $\varphi(\sigma\tau) = \sigma\varphi(\tau) + \varphi(\sigma)$, $\forall \sigma, \tau \in G$. Ha minden $m \in M$ -re teljesül, hogy $\sigma \mapsto \sigma m - m$ egy kereszt homomorfizmus, akkor principális kereszt homomorfizmusnak hívjuk. Ekkor A Abel csoportra definiálhatjuk $H^1(G, A)$ -t, ami egyenlő $H^1(G, A) = \{\text{kereszt homomorfizmusok}\} / \{\text{principális kereszt homomorfizmusok}\}$. Ha G triviálisan hat A -n akkor $\varphi(\sigma\tau) = \varphi(\tau)$, ezért csoportkohomorfizmus is lesz.

2.3.8. Megjegyzés. Nézzünk is egy használatát kocsoporthomológiára:

Állítás. Legyen L/K egy Galois bővítés és $\mu_n \subset K$. Ha $\text{Gal}(L/K) \simeq \mathbb{Z}_n = G$. Ekkor $\exists \alpha \in L$, hogy $L = K(\alpha)$ és $\alpha^n = a \in K$.

Bizonyítás:

Nézzük a következő rövid egzakt sorozatot:

$$1 \rightarrow \mu_n \rightarrow L^\times \xrightarrow{()^n} (L^\times)^n \rightarrow 1.$$

Ha erre a rövid egzakt sorozatra alkalmazzuk a G csoportkohomológiát, akkor a következő hosszú egzakt sorozatot kapjuk:

$$0 \rightarrow H^0(G, \mu_n) \rightarrow H^0(G, L^\times) \rightarrow H^0(G, (L^\times)^n) \rightarrow H^1(G, \mu_n) \rightarrow H^1(G, L^\times) \rightarrow \dots$$

ebből a nulladik homológiák egyenlőek azzal, hogy ráeresztjük a $\text{Hom}_{\mathbb{Z}G}(\mathbb{Z}, -)$ funktort. Ezke rendre egyenlőek μ_n , $K^\times$, $(L^\times)^n \cap K^\times$. Mivel μ_n -en G triviálisan hat, ezért minden kereszt homomorfizmus homomorfizmus is egyben és nincsen principális kereszt homomorfizmus, így $H^1(G, \mu_n) = \text{Hom}(G, \mu_n) \simeq G$, illetve az utolsó tag Hilbert 90-es tétele miatt a triviális csoport. Mivel egzakt, így $(L^\times)^n \cap K$ nem lehet nulla, hiszen a képe az elemeinek megegyezik G -ből menő homomorfizmus magjával, ami $|G|$ elemű. Tehát $\exists \alpha \in L^\times$, hogy $\alpha^n = a$ és $L = K(\alpha)$.

3. fejezet

K -elmélet [5]

3.0.1. Definíció. Legyen M egy halmaz, amin létezik egy asszociatív és kommutatív művelet $+$ és egy additív egység eleme 0 . Ekkor M -t a műveletével egy Abel monoidnak nevezzük.

3.0.2. Definíció. Egy Abel monoid csoporttá való bővítése alatt a következő műveletet nevezzük. Legyen M egy Abel monoid ekkor $M^{-1}M$ egy Abel csoport egy monoid leképzéssel $[\ ] : M \rightarrow M^{-1}M$, ami univerzális is arra nézve, hogy minden A Abel csoportra és $M \rightarrow A$ monoid leképzésre létezik egy $M^{-1}M \rightarrow A$ csoport-homomorfizmus.

3.0.3. Definíció. Legyen R egy gyűrű. $\mathbf{P}(R)$ a végesen generált projektív R -modulusok izomorfia osztályainak a halmaza együtt a direktösszeggel és a nulla modulussal, egy Abel monoidot alkot. Az R gyűrű Grothendieck csoportja, $K_0(R)$, a $\mathbf{P}(R)$ Abel monoid csoporttá való bővítése.

3.0.4. Megjegyzés. Ha R kommutatív akkor $K_0(R)$ kommutatív gyűrűt alkot, ahol a multiplikatív egység elem $1 = [R]$

3.0.5. Megjegyzés. Nézzünk példákat:

- $R = k$ test ekkor $\mathbf{P}(R) = \mathbb{N}$ és $K_0(R) = \mathbb{Z}$.
- Ha R lokális akkor is $K_0(R) = \mathbb{Z}$
- K_0 -t definiálhatjuk egzakt kategóriákra is. ($0 \rightarrow B \rightarrow A \rightarrow C \rightarrow 0$ akkor $[A] = [B] + [C]$) Nézzük a véges Abel csoportok kategóriáját $FGRP$. Ez nem egzakt, de faktorizáljuk le az összes rövid egzakt sorozattal. Ekkor $K_0(FGRP) = \mathbb{Q}^\times$, mert egy csoport osztálya a rendje lesz.
- Most bővítsük ki az előző kategóriát az összes végesen generált Abel csoportra. Ekkor a csoportok szabad részének a rangja lesz az osztály értéke.

3.0.6. Definíció. Legyen R egy gyűrű. és $GL_n(R)$ az $n \times n$ R Vátozos mátrixok gyűrűje. Ha minden A mátrixot megfeleltetjük $\begin{pmatrix} A & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$ mátrixal akkor beágyazhatjuk $GL_n(R)$ -t $GL_{n+1}(R)$ -be. Ekkor az uniója a következő sorozatnak

$$GL_1(R) \subset GL_2(R) \subset \dots \subset GL_n(R) \subset GL_{n+1}(R) \subset \dots$$

a végtelen lineáris csoportnak nevezzük és jele $GL(R)$.

3.0.7. Definíció. $K_1(R)$ a következő Abel csoport $GL(R)/[GL(R), GL(R)]$.

3.0.8. Megjegyzés. Sajnálatosan K_1 -t sokkal kevésbé értjük és tudjuk számolni, mint K_0 -t, viszont vannak gyűrűk, amikre ki tudjuk számolni. Példák:

- Ha R kommutatív akkor léteik egy $GL(R) \rightarrow R^\times$ leképzés, ami a determináns. Ez indukál egy $\det: K_1(R) \rightarrow R^\times$ homomorfizmust és a leképzés magját $SK_1(R)$ -el szokás jelölni. Ekkor $K_1(R) = R^\times \oplus SK_1(R)$.
- Ha F egy test akkor $K_1(F) = F^\times$.
- Ha $R = R_1 \times R_2$ akkor $K_1(R) = K_1(R_1) \oplus K_1(R_2)$.
- Ha $R' = M_n(R)$ akkor $K_1(R') \simeq K_1(R)$

4. fejezet

Euler karakterisztika és Akashi sorok[1]

4.1. Felvezetés

Legyen G egy olyan kompakt p -adikus Lie csoport, aminek nincs p rendű eleme, ekkor $\Lambda(G)$ lesz G Iwasawa algebrája. Feltesszük, hogy létezik egy zárt normálosztó $H \leq G$, hogy $\Gamma = G/H \simeq \mathbb{Z}_p$. Ezt azért tehetjük meg, mert például, ha L/K egy p -adikus Lie bővítés, akkor a Galois csoport tartalmaz ilyen normálosztót. A fejezet során minden alkalommal, amikor modulusokról beszélünk, kifejezetten bal modulusra gondolunk.

4.2. Ore halmaz

4.2.1. Jelölés. $\Omega(G) = \varprojlim_U \mathbb{F}_p[G/U]$, ahol U nyílt normálosztója G -nek. Továbbá a $\mathcal{Q}(G)$ -vel fogjuk jelölni $\Lambda(G)$ hányados testét.

4.2.2. Definíció. Legyen S egy multiplikatív halmaz $\Lambda(G)$ -ben. S bal és jobb Ore halmaz, ha minden $s \in S$ és $r \in \Lambda(G)$ -re létezik $t_1, t_2 \in S$ és $w_1, w_2 \in \Lambda(G)$, hogy

$$sw_1 = rt_1, \quad w_2s = t_2r.$$

4.2.3. Definíció. Legyen S azon $f \in \Lambda(G)$ elemek, amelyre $\Lambda(G)/f\Lambda(G)$ végesen generált $\Lambda(H)$ modulusok.

Ekkor S lesz $\Lambda(G)$ kanonikus Ore halmaza. Ha O az egészek gyűrűje valamilyen véges bővítésének $\mathbb{Q}_p$ -nek, akkor $\Lambda_O(\Gamma)$ lesz az O -Iwasawa algebrája Γ -nak és $\mathcal{Q}_O(\Gamma)$ a hányados teste.

4.2.4. Definíció. Legyen

$$S^* = \bigcup_{n \geq 0} p^n S,$$

ahol S $\Lambda(G)$ Ore halmaza. Mivel $p \in Z(\Lambda(G))$, ezért S^* is egy bal és jobb Ore halmaz, és egyik eleme sem nullosztó.

4.2.5. Definíció. Legyen S, S^* Ore halmazok ekkor $\Lambda(G)$ lokalizálását $\Lambda(G)_S, \Lambda(G)_{S^*}$ -val jelöljük és

$$\Lambda(G)_{S^*} = \Lambda(G)_S \left[\frac{1}{p} \right]$$

4.2.6. Jelölés. Legyen M egy $\Lambda(G)$ modulus. A végesen rendű elemei által generált modulust $M(p)$ -vel jelöljük és ez egy p -primer modulus. $(\text{Ann}_{\Lambda(G)}(M))$ p -prímer

4.2.7. Állítás. Legyen M egy végesen generált $\Lambda(G)$ bal vagy jobb modulus. Ekkor M végesen generált $\Lambda(H)$ fölött akkor és csak akkor, ha M S -torzió.

4.2.8. Megjegyzés. Legyen M végesen generált $\Lambda(G)$ modulus. M akkor és csak akkor lesz S^* -torzió, ha $M/M(p)$ végesen generált $\Lambda(H)$ modulus.

4.2.9. Jelölés. Ezeknek a modulusoknak a kategóriáját $\mathfrak{M}_H(G)$ -vel jelöljük.

4.2.10. Lemma. Minden $M \in \mathfrak{M}_H(G)$ -re $H_i(H, M)$ minden $i \geq 0$ -ra végesen generált torzió $\Lambda(\Gamma)$ modulus és ha G -nek nincs p rendű eleme, akkor $H_i(H, M)$ minden $i \geq d$ -re, ahol d G -nek a dimenziója, mint p -adikus Lie csoport.

Vegyünk O -t, mint valamilyen $L/\mathbb{Q}_p$ véges bővítés egészeinek gyűrűje és vegyünk egy folytonos homomorfizmust:

$$\varphi : G \rightarrow GL_n(O),$$

ahol $n \geq 1$. Ekkor nézhetjük $M_O = M \otimes_{\mathbb{Z}_p} O$ modulust.

4.2.11. Definíció. Egy $M \in \mathfrak{M}_H(G)$ modulus csavarását a következőképpen definiáljuk

$$tw_\varphi(M) = M_O \otimes_O O^n.$$

Ezen a moduluson G -nek a hatása $g(m \otimes z) = gm \otimes gz$ és O^n -n $g \in G$ úgy, hat, mint $\varphi(g)$.

4.2.12. Lemma. Ha $M \in \mathfrak{M}_H(G)$ akkor minden folytonos reprezentáció φ -re, $tw_\varphi(M) \in \mathfrak{M}_H(G)$.

Minden folytonos reprezentációra φ indukál egy gyűrűhomomorfizmust is $\varphi : \Lambda(G) \rightarrow M_n(O)$. A nemkommutatív Iwasa-elméletben fontos szerepet játszik a következő gyűrűhomomorfizmus

$$\Phi_\varphi : \Lambda(G) \rightarrow M_n(\Lambda_O(\Gamma)).$$

Tudjuk, hogy $M_n(\Lambda_O(\Gamma)) = M_n(O) \otimes_{\mathbb{Z}_p} \Lambda(\Gamma)$, mivel O egy szabad $\mathbb{Z}_p$ modulus, ezért elég O -t kiegészíteni az egész $\Lambda(\Gamma)$ -re. A homomorfizmust a következő homomorfizmus indukálja $G \rightarrow (M_n(O) \otimes_{\mathbb{Z}_p} \Lambda(\Gamma))^\times$, ahol $g \mapsto \varphi(g) \otimes \bar{g}$, ahol $\bar{g}$, g képe Γ -ban.

4.2.13. Lemma. A Φ_φ homomorfizmus kiterjeszthető $\Lambda(G)_{S^*}$ egy homomorfizmusává és ezt is Φ_φ -vel jelöljük

$$\Lambda(G)_{S^*} \rightarrow M_n(\mathcal{Q}_O(\Gamma)).$$

4.3. Karakterisztikus elemei az $\mathfrak{M}_H(G)$ modulusoknak

A φ homomorfizmus indukál egy K_1 csoportok közötti homomorfizmust $K_1(\Lambda(G)) \rightarrow K_1(M_n(O)) \simeq K_1(O) = O^\times$. Ez kiterjeszthető a lokalizált gyűrű K_1 csoportjára $\Phi'_\varphi : K_1(\Lambda(G)_{S^*}) \rightarrow K_1(M_n(\mathcal{Q}_O(\Gamma))) = \mathcal{Q}_O(\Gamma)^\times$. Mivel $\Lambda_O(\Gamma) \simeq O[[T]]$, ezért az $Aug : \Lambda_O(\Gamma) \rightarrow O$, augmentációs leképezés hozzárendel egy $\gamma \in \Lambda_O(\Gamma)$ elemhez a konstans tagját O -ban. Vegyünk a leképezés magját $\text{Ker}(Aug) = \mathfrak{p}$. Ennek elemei nem nullosztók, ezért lokalizálhatunk vele és tudjuk, hogy $\Lambda_O(\Gamma)_\mathfrak{p} \subset \mathcal{Q}_O(\Gamma)$. Ennek az új gyűrűnek az augmentációját is nézhetjük és $Aug : \Lambda_O(\Gamma)_\mathfrak{p} \rightarrow L$, ahol L a hányados teste O -nak. Ekkor $\xi \in K_1(\Lambda(G)_{S^*})$ elemére definiálhatunk egy homomorfizmust $L \cup \{\infty\}$ -be. Legyen ξ képe $\xi(\varphi) = Aug(\Phi'_\varphi(\xi))$, ha $\Phi'_\varphi(\xi) \in \mathcal{Q}_O(\Gamma)$, különben végtelen. Következőkben definiálni szeretnénk $\mathfrak{M}_H(G)$ elemeinek a karakterisztikus elemeit. Ehhez elsőnek is meg kell értenünk a hosszú egzekt sorozatát az Iwasawa algebrák K_i ($i = 1, 2$) csoportjainak.

$$\cdots \rightarrow K_1(\Lambda(G)) \rightarrow K_1(\Lambda(G)_{S^*}) \xrightarrow{\partial_G} K_0(\mathfrak{M}_H(G)) \rightarrow K_0(\Lambda(G)) \rightarrow K_0(\Lambda(G)_{S^*}) \rightarrow 0$$

4.3.1. Állítás. Ha G -nek nincs p -ad rendű eleme akkor ∂_G szűrjektív.

Ezzel az állítással képesek vagyunk definiálni a karakterisztikus elemet.

4.3.2. Definíció. Legyen $M \in \mathfrak{M}_H(G)$. M karakterisztikus elemének hívjuk azt az $\xi_M \in K_1(\Lambda(G)_{S^*})$ elemet, ami teljesíti a következőt

$$\partial_G(\xi_M) = [M].$$

4.3.3. Definíció. Legyen M $\Lambda(G)$ -modulus. Ekkor M G -Euler karakterisztikája véges, ha minden $H_i(G, M)$ véges minden $i \geq 0$ és

$$\chi(G, M) = \prod_{i \geq 0} \#(H_i(G, M))^{(-1)^i}.$$

4.3.4. Megjegyzés. Vegyük észre, hogy a jobb oldalon csak véges sok elem nem 1, mivel feltettük, hogy G -nek nincs p -ad rendű eleme.

4.3.5. Definíció. Legyen $M \in \mathfrak{M}_H(G)$. Legyen $f_{i,M}$ az $H_i(H, M)$ karakterisztikus hatványsorai, mint $\Lambda(\Gamma)$ modulus. Ekkor a következő kifejezést, M Akashi sorának hívjuk

$$\text{Ak}(M) = \prod_{i \geq 0} f_{i,M}^{(-1)^i} \text{ mod } \Lambda(\Gamma)^\times.$$

Ha M egy O -modulus is akkor $H_i(H, M)$ -et tekinthetjük, mint végeseng generált $\Lambda_O(\Gamma)$ -modulus. Legyen $g_{i,M}$ $H_i(H, M)$ karakterisztikus hatványsora, mint $\Lambda_O(\Gamma)$ -modulus. Ekkor

$$\text{Ak}_O(M) = \prod_{i \geq 0} g_{i,M}^{(-1)^i} \text{ mod } \Lambda_O(\Gamma)^\times.$$

4.3.6. Tétel. Tegyük fel, hogy G -nek nincs p -ad rendű eleme. Legyen $M \in \mathfrak{M}_H(G)$ és ξ_M a karakterisztikus eleme M -nek. Minden folytonos reprezentációra $\varphi : G \rightarrow GL_n(O)$, aminek a G -Euler karakterisztikája véges tudjuk, hogy

$$\xi_M(\varphi) \neq 0, \infty,$$

és

$$\chi(G, tw_{\hat{\varphi}}(M)) = |\xi_M(\varphi)|_{\mathfrak{p}}^{-m_{\mathfrak{p}}},$$

ahol $m_{\mathfrak{p}} = |L : \mathcal{Q}_p|$ és $\hat{\varphi}(g) = \varphi(g^{-1})^T$

Bizonyítás. (csak vázlatosan)

Két homomorfizmusra van szükségünk

$$\Delta_{\varphi} : K_0(\mathfrak{M}_H(G)) \rightarrow \mathcal{Q}_O(\Gamma)^\times / \Lambda_O(\Gamma)^\times,$$

azzal a hozzárendeléssel, hogy

$$\Delta_{\varphi}([M]) = \text{Ak}_O(tw_{\hat{\varphi}}(M))$$

és

$$\partial_{\Gamma} : \mathcal{Q}_O(\Gamma)^\times \rightarrow \mathcal{Q}_O(\Gamma)^\times / \Lambda_O(\Gamma)^\times.$$

Nézzük a következő diagrammot, és be szeretnénk látni, hogy kommutatív

$$\begin{array}{ccc} K_1(\Lambda(G)_{S^*}) & \xrightarrow{\partial_G} & K_0(\mathfrak{M}_H(G)) \\ \left| \Phi'_{\varphi} \right. & & \left| \partial_{\Gamma} \right. \\ \mathcal{Q}_O(\Gamma)^\times & \xrightarrow{\Delta_{\varphi}} & \mathcal{Q}_O(\Gamma)^\times / \Lambda_O(\Gamma)^\times \end{array}$$

A bizonyítás további részében a norma és augmentációs leképezések kommutativitását felhasználva következik az állítás, mert $H_i(H, M)$ karakterisztikus hatványsorának képe L -ben nem nulla sem nem végtelen. $\square$

4.4. Előretekintés

4.4.1. Jelölés. Legyen F egy véges bővítése $\mathbb{Q}$ -nak és F^{cyc} a körosztási $\mathbb{Z}_p$ -bővítése F -nek és $\Gamma_F = \text{Gal}(F^{\text{cyc}}/F)$. Legyen E egy $\mathbb{Q}$ fölötti eliptikus görbe és E_{p^∞} a p -hatványrendű pontok csoportja E -en.

Ekkor tudunk nézni egy bővítését $\mathbb{Q}$ -nak $F_\infty = \mathbb{Q}(E_{p^\infty})$. Tudjuk, hogy $F_\infty \supseteq \mathbb{Q}(\mu_{p^\infty})$, tehát $F_\infty \supseteq \mathbb{Q}^{\text{cyc}}$ és

$$G = \text{Gal}(F_\infty/\mathbb{Q}), \quad H = \text{Gal}(F_\infty/\mathbb{Q}^{\text{cyc}}), \quad \Gamma = \text{Gal}(\mathbb{Q}^{\text{cyc}}/\mathbb{Q}).$$

Tehát G egy kompakt p -adikus Lie csoport, sőt tudni, hogy $G \simeq M$, ahol M egy kompakt részcsoportha $GL_2(\mathbb{Z}_p) = \text{Aut}(E_{p^\infty})$.

4.4.2. Definíció. Legyen L egy algebrai bővítése $\mathbb{Q}$ -nak. E selmer csoportja L fölött

$$\mathcal{S}(E/L) = \text{Ker}(H^1(L, E_{p^\infty}) \rightarrow \prod_{\omega} H^1(L_{\omega}, E(\bar{L}_{\omega}))),$$

ahol ω végig megy az összes nemarkhimédeszi hely fölött.

4.4.3. Definíció. A következő kifejezés a selmer csoport Pontrjagin duálisa

$$X(E/L) = \text{Hom}(\mathcal{S}(E/L), \mathbb{Q}_p/\mathbb{Z}_p).$$

4.4.4. Állítás. Legyen $p \geq 5$ prím és E -nek van jó p redukciója. Ekkor $X(E/L) \in \mathfrak{M}_H(G)$.

Irodalomjegyzék

- [1] Kazuya Kato Ramdorai Sujatha Otmar Venjakob John Cotes, Takako Fukaya. The gl2 main conjecture for elliptic curves without complex multiplication, 2004. Elérhető:<https://www.numdam.org/item/10.1007/s10240-004-0029-3.pdf>.
- [2] Fehér László. Homológia, 2024.
- [3] J.S. Milne. Class field theory (v4.03), 2020. Available at www.jmilne.org/math/.
- [4] Csahók Tímea. Csoportkohomológia, 2020.
- [5] Charles Weibel. The k-book: an introduction to algebraic k-theory, 2013.